

PAY:n strategiset suuntaviivat 2015–2019

Tämä asiakirja on PAY:n yleinen strateginen ohjausasiakirja kongressikaudella 2015–2019. PAY:n hallitus on hyväksynyt suuntaviivat Helsingissä 26 marraskuuta 2015 pitämässään kokouksessa.

Ohjausasiakirja perustuu PAY:n Kögessä, Tanskassa 27.–29. toukokuuta 2015 pidetyn kongressin näkemyksiin ja yhteenvetoihin. Jäsenjärjestöjen kongressiedustajat pohtivat laaja-alaisesti ay-liikkeen tulevia haasteita ja kehittämisalueita.

Strategia on kaksiosainen: ”PAY:n strateginen kurssi 2015–2019” ja ”PAY:n yleiset toimintalinjat 2015–2019”.

Strategisessa kurssissa kuvaillaan ay-liikkeen pohjoismaisia, eurooppalaisia ja globaaleja haasteita kolmella painopistealueella. Ne ovat yhteisiä kysymyksiä ja haasteita, joilla katsotaan olevan merkitystä pitkällä aikavälillä. **Kurssin** tavoitteena on tuoda esille ja nimetä tärkeitä yleisiä alueita ottamatta kantaa siihen, millä foorumeilla tai resursseilla kysymyksiä käsitellään.

Yleisten toimintalinjojen tavoitteena on nimetä kurssin lähtökohdista PAY:n toimeksiannon ja tehtävien pääasialliset suuntaviivat ja priorisoidut toiminta-alueet kongressikauden aikana. Siinä nostetaan esiin kaksi priorisoitua aluetta ja kuvataan tehtäviä ja toimeksiantoa PAY:n vuorovaikutustehtävän kannalta tärkeiden toimijoiden ja foorumeiden suuntaan.

PAY:n hallitus päättää syyskokouksessaan strategian pohjalta seuraavan toimintavuoden toimintasuunnitelmasta ja budjetista. Toimintasuunnitelman lähtökohtana ovat strategiset suuntaviivat sekä PAY:n puheenjohtajien, työvaliokunnan ja pääsihteerin yhdessä tekemät arviot. Näin strategisesta kurssista, yleisistä toimintalinjoista ja vuotuisesta toimintasuunnitelmasta muodostuu yhtenäinen kokonaisuus, joka tarjoaa sekä strategista jatkuvuutta, että tarvittavaa joustavuutta PAY:n tulevalle toiminnalle.

Strategia nojautuu myös niihin ohjausasiakirjoihin, jotka laadittiin PAY:n ensimmäisen, Ålesundissa vuonna 2012 pidetyn kongressin alla ja jälkeen. Voimassa ovat edelleen seuraavat PAY:n toimintaa yleisellä tasolla ohjaavat asiakirjat vuodelta 2012:

- PAY:n tulevaisuusjulistus
- PAY:n tulevaisuustyöryhmä – Selvitys
- PAY:n tulevaisuustyöryhmä – Nordenprioriteringar (Pohjoismaiset prioriteetit)
- NFS samarbete med NMR och NR (PAY:n yhteistyö Pohjoismaiden ministerineuvoston ja Pohjoismaiden neuvoston kanssa)

PAY:n strateginen kurssi 2015–2019

Johdanto

Pohjoismainen sopimusmalli ja työmarkkinoiden laajamittainen sääntely työehtosopimuksin on ainutlaatuista sekä eurooppalaisesta että kansainvälisestä näkökulmasta. Se on onnistunut luomaan kasvua ja työpaikkoja Pohjoismaissa ja tasoittanut tuloeroja. Mallissa ja sen toimivuudessa on keskeistä osapuolten välinen yhteistyö ja sosiaalinen vuoropuhelu. Korkea järjestäytymisaste, vahvat itsenäiset työmarkkinaosapuolet, kattavat sopimukset ja työelämän osapuolten välinen rakentava vuorovaikutus ovat välttämättömiä vakauden, ennakoitavuuden ja työrauhan kannalta. Malli tarjoaa myös toimintamahdollisuuden Pohjoismaiden yhteisillä työmarkkinoilla tapahtuvien rakenne- ja muiden muutosten yhteydessä.

Malli osoittaa, että talouskasvu ja kilpailukyky on mahdollista yhdistää onnistuneesti laajaan hyvinvointivaltioon ja taloudelliseen tasavertaisuuteen myös Pohjoismaiden kaltaisissa pienissä ja avoimissa talouksissa, joissa ulkomaankaupalla on suuri merkitys. Malli on myös edellytys sille, että kyetään rakentamaan vahvoja ja toimivia hyvinvointivaltioita.

Pohjoismainen hyvinvointivaltio nojautuu yleismaailmallisiin periaatteisiin, ja sen aineksia ovat kaikkien yhtäläiset mahdollisuudet, sosiaalinen ja kestävä kehitys, solidaarisuus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja turvattu toimeentulo. Nämä ovat keskeisiä arvoja, joilla on suuri legitimitetti ja kansan vahva tuki. Julkiset hyvinvointipalvelut ja maksuton koulutus sekä korkea ja hyvä koulutustaso ovat keskeisessä asemassa sosiaalisia investointeja edistävän työllisyyden ja tuotannon kannalta. Hyvät hyvinvointijärjestelmät ovat myös edistäneet tasa-arvoa, mikä on osaltaan kohottanut työllisyysastetta.

PAY:n yleistavoitteena on edistää sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää, osallistavaa ja oikeudenmukaista työelämää Pohjoismaissa, Euroopassa ja maailmanlaajuisesti. PAY toimii laaja-alaisesti ay- ja demokraattisten vapauksien ja oikeuksien sekä pohjoismaisen työehtosopimusmallin kehittämisen ja vahvistamisen puolesta. Lähtökohtina ovat täystyöllisyys, kestävä kehitys, työntekijöiden oikeuksien ja ehtojen vahvistaminen, turvalliset työsuhteet, työssä kehittyminen ja entistä parempi työympäristö, ympäristöhaittojen vähentäminen sekä resurssitehokkuuden parantaminen.

PAY:n tehtävänä on varmistaa jäsenjärjestöjensä välinen tiivis yhteistyö. Yhteistyöllä edistetään järjestäytyneiden työntekijöiden etuja laajassa mielessä kokemustenvaihdon, vaikuttamisen ja yhteisiin tavoitteisiin liittyvän yhteistoiminnan kautta. Yhteistyön perustana ovat jäsenjärjestöjen yhteiset edut.

Kestävä ja osallistava työelämä

Kestävien pohjoismaisten työmarkkinoiden tärkeä lähtökohta ovat perustavat ihmisoikeudet, se että kaikki ovat samanarvoisia ja että kaikilla on yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet sellaisina kuin ne ilmaistaan ILO:n keskeisissä yleissopimuksissa. Ay- ja demokraattisten oikeuksien kunnioittaminen takaa kestävä pohjoismaisen työmarkkinamallin. Mallia ja keskeisiä yleissopimuksia tulee sen vuoksi noudattaa paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Myös tasa-arvo on keskeinen lähtökohta kestävälle ja osallistavalle työelämälle.

Pyrkimys täystyöllisyyteen sekä kansainvälinen työ työntekijöiden oikeuksien ja ehtojen vahvistamiseksi on ay-liikkeen yhteinen haaste. Pohjoismaiden ay-järjestöjen on toimittava aktiivisesti muutoksessa, ja sen vuoksi meidän on huolehdittava aktiivisesti myös Pohjoismaiden korkean järjestäytymisasteen edellytyksistä.

Täystyöllisyys tarjoaa myös parhaat edellytykset osallistaville pohjoismaisille työmarkkinoille, jotka ottavat huomioon kaikki yhteiskunnan eri ryhmät sekä huolehtivat tasa-arvosta ja kotoutumisesta. Pohjoismaiden yhteisten ay-pyrkimysten kannalta on tärkeää luoda edellytykset tasa-arvoiselle ja osallistavalle työelämälle, jossa kaikki ovat yhdenvertaisia ja jossa otetaan huomioon erilaiset tarpeet ja ehkäistään eriytymistä. On myös ratkaisevan tärkeää pyrkiä löytämään ratkaisuja, joilla Pohjoismaihin saapuvat maahanmuuttajat ja pakolaiset luotsataan työmarkkinoille ja jotka tarjoavat kunnolliset edellytykset kotoutumiselle.

Pohjoismaiden haasteena on kehittää työmarkkinamallia niin, että se kattaa kaikki ihmiset työsuhteen muodosta riippumatta. Yksi strateginen alue on tulevaisuuden työmarkkinoiden kehittäminen siten, että parannetaan työntekijöiden mahdollisuuksia vaikuttaa omaan työympäristöönsä ja helpotetaan jäsenten arkea pyrkimällä parantamaan ehtoja silloinkin, kun työajat ovat epäsäännölliset eikä työnteko ole sidottu tiettyyn paikkaan tai organisaatioon. On myös tärkeää löytää terve tasapaino työnantajien joustotarpeiden ja työntekijöiden ennakoitavuuden tarpeen ja kunnollisten ehtojen kesken.

Vapaa liikkuvuus tarjoaa ihmisille ja yrityksille uusia mahdollisuuksia kehityksen ja innovoinnin edistämiseen, mutta samalla se edellyttää parempia työkaluja alipalkkauksen ja harmaan talouden torjumiseksi. On tärkeää löytää ratkaisuja ja strategioita, joilla turvataan sekä työntekijöille että yrityksille yhtäläiset ehdot Pohjoismaiden työmarkkinoilla ja mahdollisuuksien mukaan myös Pohjoismaiden lähialueilla. Ay-liikkeen yhteisenä haasteena on pyrkiä parantamaan koordinointia ja löytämään parempia ratkaisuja maasta toiseen siirtyville ihmisille.

Globalisaatio vaikuttaa sekä yhteiskuntaan että työmarkkinoihin ja haastaa meidät kehittämään uusia ratkaisuja. Ammattiliitot ovat mukana eri tasojen neuvotteluissa, ja kehitys etenee samanaikaisesti moneen eri suuntaan. Sopimusneuvotteluja käydään yhä useammin paikallisesti. Alueiden merkitys uudistuu ja kasvaa kehitystyössä, ja samalla EU-direktiivien ja kansainvälisten sopimusten suora vaikutus kasvaa. Haasteita on kansainvälisissä yhteyksissä, pohjoismaisen kolmikantamenettelyn kehittämisessä ja kansallisella tasolla.

Kestävä hyvinvointi ja koulutus

Pohjoismaat tarvitsevat vahvan hyvinvointimallin kestävää ja kilpailukykyistä tulevaisuutta varten. Julkiset hyvinvointipalvelut ovat keskeisiä työllisyyden ja tuotannon kannalta. Vahva julkinen sektori luo perustan tarpeellisille sosiaalisille investoinneille elinikäiseen oppimiseen, koulutukseen, tutkimukseen, kestävään infrastruktuuriin, lasten- ja vanhustenhuoltoon sekä yleisiin hyvinvointijärjestelmiin. Kaiken kaikkiaan tämä luo edellytykset korkealle työllisyydelle, tuottavuudelle, kehitykselle ja kestävälle kasvulle. Hyvät hyvinvointijärjestelmät ovat myös tasa-arvon edellytys.

Hyvä peruskoulutus ja hyvin koulutettu väestö ovat kilpailukykyisen ja kestävän talouden perusta. Maksuttoman koulutuksen sosiaalisesti kompensoiva tehtävä on myös yksi tasa-arvoisen ja kaikille yhtäläiset mahdollisuudet tarjoavan yhteiskunnan edellytyksistä.

Korkea-asteen koulutuksen on oltava laadukasta. Pohjoismaiden kilpailukykyyn vahvistamiseksi tulee laatia konkreettinen pohjoismainen tutkimus- ja koulutusyhteistyön toimintasuunnitelma, jolla edistetään pohjoismaista huippuosaamista, helpotetaan yliopistojen ja korkeakoulujen yhteistyötä, vauhditetaan kehitystä ja edistetään innovointia.

Työssä käyvien täydennyskoulutus työsuhteen puitteissa heikentämättä perustoimeentulomahdollisuuksia on edellytys elinikäiselle oppimiselle, joka on yhä tärkeämpää työmarkkinoiden toimivuudelle kaiken aikaa nopeutuvassa globaalissa kehityksessä. Tätä on

kehitettävä huomispäivän vaatimusten ja tarpeiden lähtökohdista yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa julkisten järjestelmien ja työmarkkinaosapuolten kesken.

Nopeat, ekologiset, tehokkaat ja rajattomat viestintä- ja liikenneväylät edistävät Pohjoismaiden osaamis- ja kasvualueiden kestävää alueellistamista ja edellyttävät Pohjoismaiden yhteiskunnallisten instituutioiden yhteistyössä kehittämiä yhteisiä ratkaisuja.

Yksi hyvinvointiyhteiskunnan perusedellytyksistä on työttömyyden tai sairauden aikainen ansioturva. Yhdessä aktiivisen työmarkkinapolitiikan kanssa se auttaa työtöntä löytämään nopeammin uuden työpaikan ja nopeuttaa työkyvyttömän kuntoutusta takaisin työelämään.

Kestävä kasvu ja kilpailukyky

Kestävän kasvun ja kilpailukykyyn avulla saavutettava täystyöllisyys on pohjoismaisen ay-liikkeen vahvasti priorisoima tavoite ja toimivan hyvinvointiyhteiskunnan perusta.

Kestävän kasvun vauhdittamiseksi, uusien työpaikkojen luomiseksi ja tiedon hankkimiseksi pohjoismaisen ay-liikkeen on tärkeää keskittyä omassa työssään koulutuksen ja ammattitaidon kehittämiseen, investointikysymyksiin, kilpailun edellytyksiin, innovointikykyyn ja tutkimuksen kehittämiseen. Yhteisen työn lähtökohdista ovat sosiaaliturva ja sen ylläpitäminen sekä perusedellytysten ja -oikeuksien kunnioittaminen. Pohjoismaat ovat pieniä, avoimia talouksia ja siten alttiita muun maailman taloudellisille häiriöille. Sosiaalisesti vastuullinen sopeutumis- ja mukautumiskyky on tärkeä lähtökohta Pohjoismaiden kasvuun ja korkealle työllisyydelle. Koulutus, aktiivinen työmarkkinapolitiikka ja työehtosopimuksin säännelty muutosturva ovat hyviä esimerkkejä välineistä, joilla voidaan parantaa kilpailukykyä ja työllisyyttä sekä tuoda turvaa muutoksessa.

Sosiaalisesti menestyksekkäät yritykset ovat kilpailukykyisiä, mikä edistää Pohjoismaiden kehittymistä kestäväksi ja kilpailukykyiseksi korkean työllisyyden alueeksi. Yhteisenä haasteena on tällöin ihmis- ja demokraattisten oikeuksien huomioon ottaminen yritysten toiminnassa.

Kestävä luonnonvarojen käyttö ja vihreää kehitystä ja muutosta edistävät työehtosopimukset ovat niin ikään tärkeitä strategisia lähtökohtia. Vihreää muutosta edistävät investoinnit ovat tärkeitä, sillä ne edistävät teknisiä innovaatioita ja luovat samalla uusia työmahdollisuuksia.

Kiihtyvä ulkoinen rakennemuutos, internetin kehitys, digitalisaatio ja robotisoituminen ovat tärkeä kohta ay-liikkeen yhteisellä asialistalla. Mainittu kehitys edistää kilpailua ja vähentää sen esteitä pohjoismaisesta, eurooppalaisesta ja maailmanlaajuisesta näkökulmasta. Tästä seuraa Pohjoismaalle sekä mahdollisuuksia että haasteita, jotka muuttavat perusteellisesti työelämän edellytyksiä, sisältöä sekä tiedon ja osaamisen tarvetta. Pohjoismaisten työmarkkinoiden tunnuspiirteinä tulee olla hyvä sopeutumiskyky, innovointikyky sekä tekniikan ja tietotekniikan kehitys. Mukautumiskykyyn, korkean koulutustason ja jatkuvan, järjestelmällisen elinikäisen oppimisen lisäksi tämä edellyttää myös sitä, että pohjoismaisessa ay-työssä kyetään nimeämään ja ennakoimaan uusia osaamistarpeita ja työllistymismahdollisuuksia. Lisäksi on tärkeää kyetä havaitsemaan alueita, joilla on innovoinnin ja kehityksen vauhdittajia.

Digitaalinen kehitys vaikuttaa pitkällä aikavälillä myös työehtosopimusjärjestelmän kehitykseen ja sisältöön. Työntekijä ja työnantaja ovat vakiintuneita käsitteitä, mutta kasvava jakamistaloustrendi vahvistaa myös muunlaisten työllistymismuotojen, kuten yksityisyrittäjyyden ja keikkaluonteisen työn yleistymistä. Pohjoismaainen yhteistyö voi tällöin toimia foorumina, jolla voidaan vaihtaa näihin haasteisiin liittyviä ajatuksia ja kokemuksia.

Kansainvälisesti Pohjoismaiden talouksia pidetään usein menestyksekkäinä esikuvina, mikä tarjoaa Pohjoismaille mahdollisuuden tehdä kansainvälisillä foorumeilla kestävä kasvua ja kilpailukykyä edistäviä rakentavia ehdotuksia. Tämä koskee etenkin kansainvälisiä kauppasopimusneuvotteluja. Keskeisenä lähtökohtana on, että sopimuksissa huomioidaan sekä ihmisoikeudet että ay-vapaudet ja -oikeudet. Lisäksi kansainvälisen kaupankäynnin ja globaalien investointien tulee edistää hyvinvointia, sosiaalista kehitystä ja täystyöllisyyttä. Pohjoismaiden onkin erityisen tärkeää tehdä yhteistyötä kansainvälisillä areenoilla, jotta ne saavuttaisivat yhteiset tavoitteet ja pystyisivät tehokkaammin tuomaan esille sekä kestävä kasvun ja kilpailukykyä että sosiaaliturvan ja perusoikeuksien turvaamisen pohjoismaisia lähtökohtia.

PAY:n yleiset toimintalinjat 2015–2019

PAY:n työn lähtökohtana on kaksi priorisoitua toiminta-aluetta, joihin keskittymällä se pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan kehitykseen ja vastaamaan yhteisiin haasteisiin, joita Pohjoismaiden ay-liikkeellä on edessään sen puolustaessa työntekijöiden oikeuksia. Priorisoidut toiminta-alueet pohjautuvat vuoden 2012 kongressissa hyväksytyyn PAY:n ohjausasiakirjaan ja kuluvaan kongressikauden strategiaan. Ensimmäinen näistä toiminta-alueista on pohjoismainen työehtosopimusmalli. Se on tärkein työvälinemme pyrittäessä kohti kasvua ja kilpailukykyä, jotka luovat työpaikkoja, sosiaaliturvaa, vakautta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa, joustavuutta ja mukautumiskykyä. Toinen priorisoitu toiminta-alue on työvoiman liikkuvuus, joka on Pohjoismaiden työmarkkinamallien kehityksen tärkeä vauhdittaja mutta samalla myös niiden haastaja.

Pohjoismainen työehtosopimusmalli

- PAY pyrkii ylläpitämään, kehittämään ja puolustamaan pohjoismaista työehtosopimusmallia työntekijöiden etujen pohjalta ja ottaen huomioon työelämän muutoksen. PAY priorisoi mallin ainutlaatuisten ominaisuuksien ja etujen mahdollisimman laajaa tuntemusta.
- PAY pyrkii pohjoismaisella tasolla edistämään toimivaa kolmikantayhteistyötä. Erityistä huomiota kiinnitetään työnantajapuolen edustajien entistä aktiivisempaan mukanaoloon ja yhteistyön arviointiin siltä pohjalta.
- PAY seuraa Euroopan politiikan ja lainsäädännön kehitystä ja nimeää alueet, joilla ne vaikuttavat pohjoismaiseen työehtosopimusmalliin.
- PAY seuraa, miten toimintaympäristö ja globalisaatio vaikuttavat pohjoismaiseen työehtosopimusmalliin, ja nostaa esille mallin vahvuuksia, jotta päästäisiin taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävään täystyöllisyyteen.
- PAY kiinnittää huomiota korkeaan järjestäytymisasteeseen yhtenä pohjoismaisen työehtosopimusmallin perusedellytyksistä.
- PAY valvoo ja seuraa pohjoismaisen hyvinvointimallin kehitystä siltä osin kuin se vaikuttaa tai liittyy työmarkkinakysymyksiin ja pohjoismaiseen työehtosopimusmalliin.

Työvoiman liikkuvuus

- PAY:n lähtökohtana on, että liikkuvuudessa on noudatettava reiluja, oikeudenmukaisia ja tasa-arvoisia ehtoja ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.
- PAY pyrkii jäsenjärjestöjen välisen vuorovaikutuksen ja kokemustenvaihdon avulla havaitsemaan ja torjumaan alipalkkausta ja harmaan talouden vaikutuksia Pohjoismaissa ja niiden lähialueilla.
- PAY pyrkii edistämään pohjoismaisten työmarkkinoiden liikkuvuutta työllisyyden ja Pohjoismaiden kilpailukyyn parantamiseksi. Siksi PAY osallistuu myös työelämän rajaesteiden purkamiseen.
- PAY havainnoi työelämän kehittämisen näkökulmasta ja jäsenjärjestöjen välisen vuorovaikutuksen ja kokemustenvaihdon avulla mahdollisuuksia ja haasteita, jotka liittyvät reilujen ja oikeudenmukaisten ehtojen turvaamiseen työntekijöille erityyppisissä työsuhteissa.
- PAY etsii ratkaisuja, jotka kansallisella tasolla helpottavat pääsyä yhteispohjoismaisille työmarkkinoille.
- PAY pyrkii vahvistamaan ay-oikeuksia Pohjoismaiden lähialueilla muun muassa levittämällä tietoa ILOsta ja työelämän demokraattisista perusoikeuksista.

- PAY auttaa niin ikään kehittämään ay-toimintaa Pohjoismaiden lähialueilla sekä yritysten ja muiden toimijoiden yhteiskuntavastuuta pohjoismaisessa, eurooppalaisessa ja maailmanlaajuisessa mittakaavassa.

Yleisten toimintalinjojen pohjalta PAY aikoo

- valmistella PAY:n jäsenjärjestöjen yhteisiä kantoja tärkeissä pohjoismaisissa kysymyksissä
- hyväksyä tarvittaessa lausuntoja ja linjausasiakirjoja asioista, joista jäsenjärjestöt ovat vahvasti yhtä mieltä
- parantaa ay-toiminnan kehittymisen edellytyksiä kansallisesti, pohjoismaisesti, Itämeren alueella, eurooppalaisesti ja maailmanlaajuisesti analyysien, konferenssien, kokemustenvaihdon ja jäsenjärjestöjen yhteistyön avulla
- käydä jatkuvaa vuoropuhelua tärkeiden pohjoismaisten toimijoiden kanssa
- tehdä yhteistyötä keskeisten viranomaisten, poliitikkojen ja työnantajapuolen edustajien kanssa PAY:lle tärkeissä yhteisissä asioissa
- toimia jäsenjärjestöjen Eurooppa-asioiden koordinoointifoorumina
- toimia jäsenjärjestöjen Itämeri-asioiden koordinoointifoorumina muun muassa kehittämällä BASTUN-verkostoa.

PAY tekee yhteistyötä ja koordinoi aloitteita seuraavien toimijoiden ja foorumeiden kanssa

Itsenäisellä mandaatilla suhteessa seuraaviin:

- Pohjoismaiden ministerineuvosto
- Pohjoismaiden neuvosto
- Pohjoismaiden muut keskeiset toimijat

Toimintaa, kokouksia ja Pohjoismaiden kiertävää edustusta jäsenjärjestöjen toimeksiannosta koordinoivana elimenä suhteessa seuraaviin:

- EAY
- ITUC
- ILO
- TUAC

Itämeren alueen ay-yhteistyötä kehittävä, yhteyksiä ja yhteistyöalueita luovana sekä Itämeri-strategiaan liittyviä poliittisia panostuksia seuraavana ja niihin vaikuttavana elimenä suhteessa seuraaviin:

- BASTUN
- BSLF/CBSS
- Muut Itämeren alueen toimijat